

หัวข้อวิจัย	การพัฒนารูปแบบบายศรีเชิงพาณิชย์เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทยในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล
ผู้ดำเนินการวิจัย	ผศ.ดร.พยุพวรรณ พรสุขสวัสดิ์ ผศ.ดร.นุจิรา รัศมีไพบูลย์ นายธเนศ เรืองเดช
ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.มณีนีรัตน์ จันทนะพะลิน
หน่วยงาน	สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ โรงเรียนการเรือน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ปี พ.ศ.	2562

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษารูปแบบการทำบายศรีจากภูมิปัญญาไทย (2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาบายศรีเชิงพาณิชย์ (3) ออกแบบร่างบายศรีเชิงพาณิชย์จากภูมิปัญญาไทย (4) พัฒนาค้นแบบบายศรี เชิงพาณิชย์ให้เหมาะกับยุคสมัย และ (5) ถ่ายทอดองค์ความรู้รูปแบบบายศรีที่พัฒนาเชิงพาณิชย์ให้แก่ช่างบายศรี นักศึกษา ประชาชนทั่วไป และผู้บริโภค

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพัฒนา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูภูมิปัญญา ช่างบายศรี และผู้ประกอบการด้านบายศรี จำนวน 10 คน ผู้ใช้บายศรีในพื้นที่วิจัย จำนวน 30 คน ช่างบายศรีที่รับการถ่ายทอดบายศรีต้นแบบ จำนวน 10 คน ผู้เข้ารับการอบรมการถ่ายทอดการทำบายศรีจำนวน 60 คนและผู้บริโภค จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น รูปแบบและขั้นตอนการประดิษฐ์บายศรี แบบสัมภาษณ์ข้อมูลบายศรีเกี่ยวกับประเภทและวัสดุที่นิยมใช้ในการประดิษฐ์บายศรี แบบประเมินความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบร่างบายศรีเพื่อนำไปพัฒนาเชิงพาณิชย์ แบบประเมินความพึงพอใจในการรับรองผลงานของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบบายศรีจากวัสดุ 3 ชนิด แบบประเมินความพึงพอใจของช่างบายศรีที่มีต่อการประดิษฐ์บายศรีจากวัสดุ 3 ชนิด แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อกระบวนการถ่ายทอดการประดิษฐ์บายศรีจากผ้าลายไทยสู่ชุมชน และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์บายศรีที่พัฒนา แบบสอบถามทุกฉบับได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า (1) การศึกษารูปแบบการทำบายศรีจากภูมิปัญญาไทย พบว่าบายศรีที่ใช้ในอดีตมี 2 ประเภทคือ บายศรีของหลวงและบายศรีที่ใช้ในพิธีราชภัฏซึ่งบายศรีที่จำหน่าย 4 อันดับแรก คือ บายศรีปากชาม บายศรีเทพพนม บายศรีพรหมสี่หน้า และบายศรีดอกกล้วย ดอกไม้ที่นิยมใช้คือ ดอกกรัก ดอกพุท ดอกดาวเรือง (2) แนวทางการพัฒนาบายศรีเชิงพาณิชย์ พบว่าผู้บริโภคเลือกบายศรีปากชามมากที่สุด ร้อยละ 23.33 รองลงมาคือบายศรีเทพพนม บายศรีพรหมสี่หน้า และบายศรีดอกกล้วย มีค่าระดับคะแนนเท่ากัน ร้อยละ 20 ส่วนวัสดุที่เหมาะสมจะนำมาประดิษฐ์บายศรีคัดเลือกมา 1 อันดับ คือ ผ้าโพกลอย ผ้าอแกนซ่า ผ้าลายไทย และดินไทย คิดเป็นร้อยละ 20 (3) การออกแบบร่างบายศรีเชิงพาณิชย์จากภูมิปัญญาไทย พบว่า การออกแบบร่างบายศรี 4 ประเภทคือ บายศรีปากชาม เลือกแบบที่ 1 มีผลการประเมินความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 4.8 บายศรีเทพพนมเลือกแบบที่ 3 มีผลการประเมินความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 4.94 บายศรีพรหมสี่หน้า เลือกแบบที่ 3 มีผลการประเมินความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 5.00 และบายศรีดอกกล้วย เลือกแบบที่ 1

มีผลการประเมินความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 5.00 (4) การพัฒนาต้นแบบบายศรีเชิงพาณิชย์ให้เหมาะกับยุคสมัย พบว่า บายศรีปากชามจากผ้าโพลียอย+ผ้าอแกนซ่า มีผลการประเมินความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 4.90 บายศรีเทพพนมจากผ้าโพลียอย ผ้าอแกนซ่า และดินไทย มีคะแนนที่เท่ากัน ผลการประเมินความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 4.96 บายศรีพรหมสีหน้าจากผ้าโพลียอย ผ้าอแกนซ่า และผ้าลายไทยมีคะแนนที่เท่ากัน ผลการประเมินความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 4.96 และบายศรีดอกกล้วยจากผ้าโพลียอย ผ้าอแกน และผ้าลายไทยมีคะแนนที่เท่ากัน ผลการประเมินความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 4.96 (5) การถ่ายทอดองค์ความรู้รูปแบบบายศรีที่พัฒนาเชิงพาณิชย์ให้แก่ช่างบายศรี นักศึกษาและประชาชนทั่วไป พบว่า ผลประเมินความพึงพอใจรวมทุกด้านของช่างบายศรีมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งพบว่าผลิตภัณฑ์บายศรีจากผ้าลายไทย มีความพึงพอใจรวมทุกด้านมากที่สุด รองลงมาเป็นผลิตภัณฑ์บายศรีจากผ้าอแกนซ่า ผ้าโพลียอย และผลิตภัณฑ์บายศรีจากดินไทยตามลำดับ

ผลการประเมินของนักศึกษาและประชาชนทั่วไปที่มีต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีระดับความพึงพอใจรวมทุกด้านร้อยละ 4.85 และความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์บายศรีปากชามทั้ง 3 วัสดุ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์บายศรีเทพพนมทั้ง 3 วัสดุ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($p>0.05$) มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์บายศรีพรหมสีหน้าทั้ง 3 วัสดุ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($p>0.05$) มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดและความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์บายศรีดอกกล้วยทั้ง 3 วัสดุ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($p>0.05$) มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด

งานวิจัยครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์บายศรีโดยใช้วัสดุผ้าทดแทนการใช้ใบตองสด แต่ต้องคงรูปแบบภูมิปัญญาไทย สามารถนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์สำหรับการจำหน่ายในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและได้ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อการนำบายศรีมาใช้ในการประเพณี และพิธีกรรมของคนไทยที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: บายศรี เชิงพาณิชย์ ภูมิปัญญาไทย